

Τα δύο άρθρα του Γιάννη Η. Χάρη στην εφημερίδα Τα Νέα
(οι σύνδεσμοι παραπέμπουν στο ιστολόγιό του)

<http://yannisharis.blogspot.com/2007/04/e.html>

Το e- στη ζωή μας, ή ηλε- όπως ηλεκτρική καρέκλα; [ιμέιλ α΄]

Τα Νέα, 21 Φεβρουαρίου 2004

Ωραία, το γνωστό σε όλους μας e-mail είναι ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ακριβέστερα ηλεκτρονική αλληλογραφία. Πώς όμως θα το λέμε;

Αφορμή, η «ηλεκτρονική επικοινωνιακή επανάσταση» που συζητήθηκε με την ανάρρηση του Γ. Παπανδρέου στο θρόνο της πολιτικής μας ζωής. Εν πάση περιπτώσει, επανάσταση-ξεεπανάσταση, το γεγονός είναι ότι η ηλεκτρονική τεχνολογία, με το καλό ή με το άγριο, έχει μπει στη ζωή μας. Λέω και με το άγριο, αφού ορισμένες συναλλαγές με το δημόσιο γίνονται υποχρεωτικές μέσω διαδικτύου, όπως η καταβολή του ΦΠΑ στις εφορίες, ενώ παράλληλα οι τράπεζες, με την υπερχρέωση των κοινότερων και δωρεάν ως τώρα συναλλαγών, εξωθούν στη χρήση –καλώς– των αυτόματων ταμειακών μηχανών (ATM) ή –κάλλιστα– του διαδικτύου. Πώς συμβιβάζεται τώρα το καλώς και το κάλλιστα με το άγριο που είπα παραπάνω; Μα στο ότι γίνεται υποχρεωτικό για τον κάθε μικροεπιτηδευματία, που θα καταφεύγει σώνει και καλά σε λογιστή, καταναγκαστικό για τον ηλικιωμένο, που με το δίκιο του μπορεί να τρέμει την αυτόματη ταμειακή στο δρόμο.

Πάμε όμως στο τόσο δα γραμματάκι *e*, που θα μας αναστατώνει του λοιπού, το γράμμα που συντομογραφεί και υποδηλώνει το *electronic*. Τις τελευταίες μόνο μέρες και καθόλου συστηματικά αποδελτίωσα τα ακόλουθα: *e-ψήφος*, *e-συνέδριο*, *e-Ελλάδα*, *e-δημοκρατία*, *e-επίθεση*, *e-επανάσταση*, ακόμα και *e-μαμάδες*, και αμετάφραστα τα *e-voting*, και *e-business forum*.

Εννοείται πως θα μπορούσαν όλα να εμφανίζονται αναπτυγμένα: *ηλεκτρονική ψήφος* λόγου χάρη, *ηλεκτρονικό συνέδριο*, *ηλεκτρονική ψηφοφορία* το *e-voting*, όπως άλλωστε εμφανιζόταν κατά σύμπτωση στην αντικρινή σελίδα, κ.ο.κ. Ωστόσο, κέρδισε εύλογα η συντομία, καθώς πολλά από αυτά ήταν σε τίτλο, και πιο εύλογα ακόμα η παραπομπή στην ξένη γλώσσα, για μια ξένη ακόμη για μας πραγματικότητα: η *e-ψήφος* π.χ. αναφερόταν «στις προκριματικές εκλογές της Πολιτείας της Αριζόνας το 2000» (και ευχαριστώ, ω εφημερίδα, ή ω συνάδελφε διορθωτή, για την κλινόμενη ευτυχώς ακόμη Αριζόνα). Έτσι μεταφέρθηκε η *e-ψήφος* και το *e-συνέδριο*, σε άρθρο για την εκλογή του Γ. Παπανδρέου. «Να λειτουργήσει η *e-δημοκρατία*», απαιτούσε άλλο άρθρο. Για τους ολυμπιακούς και την τρομοκρατία γινόταν αλλού θέμα, πιο συγκεκριμένα για «αποσυντονισμό των ηλεκτρονικών πινάκων των σταδίων όπου γίνονται οι αγώνες δρόμου»: «από μια τέτοια *e-επίθεση* βεβαίως δεν πρόκειται να υπάρξουν θύματα...» συνέχιζε το άρθρο. Ή ο τίτλος: «Το σχέδιο του Γιώργου για τη [sic] *e-Επανάσταση*», και σημειώνω το *sic* όχι γιατί έπιασα δα κανένα φοβερό τυπογραφικό λάθος αλλά επειδή πιστεύω ότι αυτό ακριβώς το *e* ευθύνεται για τον αποσυντονισμό τώρα του

συντάκτη ή του διορθωτή. Τέλος, το ευρηματικότατο *e-μαμάδες*, σε τίτλο: «e-μαμάδες για χάρη των παιδιών τους», σ' ένα άρθρο για τις μαμάδες που μαθαίνουν να χρησιμοποιούν το ίντερνετ, για να βοηθούν τα παιδιά τους στα μαθήματα.

Εκτός όμως από την πάντα περιπόθητη συντομία, σκέφτομαι, κάνοντας πάλι το δικηγόρο του διαβόλου, πως με το *e* αυτό σημαίνεται κάτι που, αν δηλωθεί ρητά, με αναπτυσμένο τον προσδιορισμό *ηλεκτρονικός*, -ή, -ό, μπορεί να ηχεί ανοίκειο, π.χ. η ηλεκτρονική Ελλάδα ή οι ηλεκτρονικές μαμάδες. Ψάχνω δηλαδή να βρω πάσης φύσεως λόγους που θα δυσκολεύουν την ανάπτυξη του *e*, πλάι στους γνωστούς που δυσκολεύουν ή αποτρέπουν τον εξελληνισμό δανείων, από την αυτονόητη μεταφραστική αμηχανία έως την ξενομανία.

Έχω γράψει κατά κόρον πόσο εμπλουτίζεται η γλώσσα από τα ξένα δάνεια, ακόμα και τα απροσάρμοστα, από το *αμήν* και το *Πάσχα* έως το *σάντουιτς* και το *μπαρ*, και δεν κινδυνεύω έτσι να βρεθώ μαζί μ' αυτούς ίσα ίσα που βομβάρδισαν την εφημερίδα με κατάρες ή και απειλές. Έχω επίσης γράψει, αναφερόμενος στις προϋποθέσεις για να ευδοκιμήσει κάποια μετάφραση, πόσο θα ματαιοπονούμε αν επιμένουμε να αντικαταστήσουμε το τηλεγραφικής ευκρίνειας *φαξ* με το «τηλεομοίτυπο» και τα παρόμοια. Όμως, το *e* αυτό δεν μπορεί να είναι λύση. Πρώτα και κύρια επειδή θα καταδικαστεί να παραμείνει στον γραπτό και μόνο λόγο, κώδικας απλώς, συνθηματική γραφή, που θα αναπτύσσεται αυτομάτως στον προφορικό, ή όταν κάποιος θα διαβάζει φωναχτά το κείμενό του, ο πολιτικός την αγόρευσή του κτλ. Γιατί βεβαίως το *e* αυτό, προφορικά [i], που συμπίπτει αμέσως αμέσως με το άρθρο (*η* και *οι*), θα δημιουργεί τέρατα και χασμωδίες. Ας διαβάσουμε μαζί τα παραδείγματά μας, όπου σημειώνω το *e* με *η*, σαν ήχο [i] έτσι κι αλλιώς, αλλά και σαν αντίστοιχη συντομογράφιση του επιθέτου *ηλεκτρονικός*, όπως έχει άλλωστε προταθεί: και καλά το *η-συνέδριο*, αλλά *η η-επανάσταση* και *οι η-μαμάδες*; Και δε θα υπάρξει ίσως και *η η-ιστορία* ή *η η-ηγεμονία της Μάικροσοφτ* κτλ.; Και πού να αφαιρεθεί κάποια στιγμή και το ενωτικό, όπως έγινε πια στα αγγλικά με το πολυπερπατημένο *email*!

Έφτασα στο παράδειγμα του *email*, με ή χωρίς ενωτικό, του *ημέλ* ή *ιμέλ*, ή όπως αλλιώς το γράφουμε. Έχω υποστηρίξει ότι και το *ιμέλ* δεν νοείται να ηττηθεί από τη μετάφρασή του, από το *ηλεκτρονικό ταχυδρομείο* ή το *η-ταχυδρομείο*, πάλι για λόγους συντομίας. Άλλωστε, *μέλ* και *ιμέλ* δεν είναι μόνο το ταχυδρομείο.

Σε έγκυρη εφημερίδα γνωστή δημοσιογράφος δοκίμασε φιλότιμα και με επιμονή: «ηλεκτρονικό επιστολάριο» στην αρχή, στρέφοντας εναντίον της έναν ανοικονόμητο συνδυασμό λέξεων, που η δεύτερη, ό,τι χειρότερο, είχε ανασυρθεί από τα αζήτητα, λέξη που δεν λημματογραφείται καν στα νεότερα και μεγαλύτερα λεξικά, Μπαμπινιώτη και Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη. Σε επόμενη φάση συντόμεψε σε «η-επιστολάριο»: πάλι το επιστολάριο, και το εκδικητικό φθογγολογικά *η*, όπως είδαμε. Και συνέχισε ευρηματικότερα αλλά εντέλει ατυχέστερα με το «η-πιστολή» – που συγγενεύει φθογγολογικά με τοπική, π.χ. ρουμελιώτικη προφορά.

Να θυμηθούμε τι ακριβώς εποίησεν εδώ η σοφία της αγγλικής γλώσσας, με το ελεύθερο βεβαίως που της παρέχει το δικό της σύστημα. Πήρε το *mail*, που –όπως

τόσο συχνά στη γλώσσα αυτή— είναι και ουσιαστικό και ρήμα, *ταχυδρομείο* δηλαδή και *ταχυδρομώ*, ή σωστότερα *αλληλογραφία* και *αλληλογραφώ*, και τώρα αυτό που καθιερώθηκε στην πράξη με τη συγκεκριμένη λειτουργία: *γράμμα* ή καλύτερα *μήνυμα*. Έβαλε το πρόθεμα *e*, το αρχικό γράμμα τού *electronic*, και με την απλούστατη αυτή και παντελώς ανώδυνη διαδικασία εξασφάλισε όλα τα παραπάνω στην *ηλεκτρονική τους μορφή*. Έτσι, ο αγγλόφωνος *ελέγχει το ιμέιλ του, γράφει και στέλνει και έχει ή λαβαίνει ιμέιλ* κτλ. Έχουμε εμείς μία λέξη για όλα αυτά, ώστε να βάζαμε μπροστά ένα τόσο δα *e* ή το αντίστοιχό του και να κάναμε τη δουλειά μας; Όχι. Μπορούμε να φτιάξουμε μια καινούρια; Άτοπο, βεβαίως. Αποκλείουμε τουλάχιστον το *ηλεκτρονικό ταχυδρομείο*, το *ηλεκτρονικό γράμμα/επιστολή/μήνυμα*, αναπτυγμένα, για λόγους πρακτικούς, άρα ουσιαστικούς, και συντομογραφημένα, με το *e* ή το *η*, για λόγους τώρα από άλλη άποψη πιο πρακτικούς και ουσιαστικούς, όπως είδαμε παραπάνω;

Και τότε; Αν ήταν μόνο για το *email* δε θα είχα κανένα δισταγμό: το καινούριο αυτό σημααινόμενο έχουμε κάθε λόγο να το κρατήσουμε —για την ώρα— με την ονομασία με την οποία μας ήρθε: στα αγγλικά δηλαδή —αλλά γραμμένο ελληνικά, *ιμέιλ*, όπως τόσα και τόσα δάνεια, παλαιότερα και νεότερα.

Ιμέιλ λοιπόν και πάλι *ιμέιλ*. Και τότε για τα άλλα, την «ηεπανάσταση» και την «ηψήφο»; Να τολμήσω κάτι, που μου σηκώνει, σας διαβεβαιώ, και τη δική μου τρίχα; *ηλ-* και *ηλε-*; Φερειπείν «ηλ-επανάσταση» και «ηλε-ψήφος»; Και τότε «ηλε-γράμμα», «ηλε-γράφω» και τα όμοια; Ηλεκτρική καρέκλα, ομολογώ.

Όμως, ας μη βιαστούμε. Κι αφού ξεφοβηθούμε το *ιμέιλ*, δε θα μπορούσαμε τάχα για τα άλλα, μεσοπρόθεσμα ίσως, αυτό το απρόφερτο *e* να το συμπληρώναμε λιγάκι, να το κάναμε *e/*, για να μπορούμε αν μη τι άλλο να το διαβάζουμε, να το προφέρουμε, να το λέμε; Τώρα που μάθαμε κοτζάμ Ελ-Βενιζέλο;

Σχόλια:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ είπε...

Επειδή η γλώσσα μοιάζει μ' ένα πεισματάρικο γαϊδούρι που δεν ακούει σε κανενός τις διαταγές, νομίζω πως θα 'ρθει κάποια στιγμή που το *ιμέιλ* θα καταλήξει σε "*μέλι*" και στον πληθυντικό τα "*μέλια*". Ήδη την άκουσα κάνα δυο φορές.

Όσο για όλα τα άλλα *e-*, ίσως και να καταργηθούν, γιατί θα είναι τόσο συνηθισμένα και θα εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενά τους.

ψευδο-Lena είπε...

Χρησιμοποιώ ήδη τη λέξη *μέιλ* -χωρίς *ι-* και σχεδόν πάντα γραμμένη με ελληνικούς χαρακτήρες.

Χθες προβληματίστηκα με κάτι άλλο: ήθελα να γράψω τη λέξη *λάπτοπ* σε κείμενο στα ελληνικά. Δοκίμασα το *laptop*, μετά το *λάπτοπ*, μετά είχα την ιδέα να το γράψω *notebook* ή *νόουτμπουκ*.

Απέρριψα γρήγορα τα notebook ή νόουτμπουκ και κατέληξα στο λάπτοπ. Όσο για τη λέξη "φορητό" ούτε που μου πέρασε απο το μυαλό, μόλις τώρα τη σκέφτηκα...

Τι θα κάνουμε μ' αυτά; Προτιμότερο δεν είναι να τα γράφουμε με ελληνικούς χαρακτήρες; - κάθε τόσο Shift+Alt είναι σπαστικό!

μπάι μπάι!

Γιάννης Χάρης είπε...

εγώ επιμένω στη γραφή με ελληνικούς χαρακτήρες, όσο κρατούμε αμετάφραστα, όσο παραμένουν αμετάφραστα τα διάφορα δάνεια. Σίγουρα μέιλ, λοιπόν, όπως φαξ κτλ.

Είναι γενικότερα μεγάλο το θέμα και *ουσιαστικό* [πέρα από το όντως "σπαστικό"], με τα κύρια ονόματα π.χ., όπου και πάλι "επιμένω ελληνικά", πάντοτε για να καταλαβαίνουμε οι πολλοί και ας μπερδεύονται προς στιγμήν [αλλά μόνο προς στιγμήν] οι λίγοι, οι ειδικοί [άλλωστε, κάποτε μπορεί κι εμείς οι ίδιοι να είμαστε από τους "λίγους", εννοώ να μπερδευόμαστε με ονόματα της "ειδικότητάς" μας, όταν τα βλέπουμε γραμμένα ελληνικά: δεν πειράζει, ενώ σίγουρα πειράζει να μην καταλαβαίνουν οι άλλοι όλοι με τα λατινόγραπτα].

υγ. ε, το λάπτοπ είναι μάλλον... "παλαιάς τεχνολογίας", νομίζω πως το "φορητό" ευδοκιμεί από καιρό.

omadeon είπε...

κ. Γιάννη Χάρη αν κατάλαβα καλά εσύ ο ίδιος επινόησες το "ηλε-". ΟΚ?

Επομένως συγχαρητήρια, εγώ θα αρχίσω να το χρησιμοποιώ ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ παντού, τόσο γραπτώς όσο και προφορικώς, ίσως αναφερόμενος και στο θέμα αυτό στο μπλογκ μου.

Στην αρχή προτείνω να το γράφουμε ΟΛΟΓΡΑΦΩΣ με παύλα, μετά σε δεύτερη φάση λέμε "ηλε-" όποτε το διαβάζουμε και στην... e-μορφή του.

Με Ηλ-επαναστατικούς Ηλε-χαιρετισμούς,

την Ηλε-καλησπέρα μου

Τηλεμαχίες, πιστολάρια και ευρώπουλα [ιμέιλ β']

Τα Νέα, 17 Απριλίου 2004

Αυξάνονται και πληθύνονται και κατακυριεύουν τη γη τα μικρούλια αγγλικά *e*, που δηλώνουν τον όρο *ηλεκτρονικός*. Πρόσφατα αφιέρωσα μια [επιφυλλίδα](#) στο θέμα αυτό, με έμφαση στο γνωστό πλέον τοις πάσι *ιμέιλ*. Οι εκλογές που μεσολάβησαν και άλλα επικαιρικά δεν μου επέτρεψαν να συνεχίσω.

Δύσκολα ονειρεύεται κανείς καλύτερο παράδειγμα ξένου δανείου από αυτό το *e* και δυσκολότερα συναντά πιο πρόσφορους όρους για την αντιμετώπισή του.

Πρώτα πρώτα, έχουμε να κάνουμε με δάνειο που δεν περιορίζεται αυστηρά στον χώρο π.χ. της τεχνολογίας, και ακόμα περισσότερο δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένο κοινωνιογλωσσικό χώρο, οσοδήποτε ευρύ, π.χ. γλώσσα των νέων ή του λάιφστάιλ. Έτσι, γλίτωσε τη μομφή της ξενομανίας και δεν αντιμετώπισε τα γενικότερα εχθρικά ανακλαστικά που προκαλεί η εμφάνιση τέτοιων δανείων, καθώς επιπλέον δεν αμφισβητείται η πραγματικότητα στην οποία αντιστοιχεί, δηλαδή η αναγκαιότητά του. Έπειτα, πρόκειται για ένα τόσο δα γραμματάκι, και όχι για λέξη ολόκληρη, που μοιραία θα συνιστούσε καταρχήν ανωμαλία στο μορφοφωνολογικό σύστημα της γλώσσας μας. Τέλος, έχουμε τη δυνατότητα να το παρακολουθήσουμε ταυτόχρονα με την εγκατάστασή του, και όχι κατόπιν εορτής.

Έγραφα για το *e* με αφορμή την έκρηξη που συνόδευσε την εκλογή του Γ. Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, με την *e-επανάσταση*, την *e-ψήφο*, το *e-συνέδριο* κ.ά., αλλά το λιλιπούτειο αυτό δάνειο έχει περάσει σε όλους τους χώρους. Από κει που βασάνιζε π.χ. τους μεταφραστές κοινοτικών εγγράφων, από τα περίπου αυτονόητα *e-learning*, *e-commerce* και *e-business* ως τα πιο δύστροπα *e-content*, *e-inclusion* και *e-procurement*, έχουμε τώρα τα ανέμελα και επίσης αυτονόητα της διαφήμισης *e-εξυπηρέτηση*, *e-αγορές*, και *e-καρδούλες*, παρακαλώ, μαζί με τα εξίσου εύληπτα *e-δηλώσεις* της Εφορίας, το *e-φακέλωμα* των δημοσίων υπαλλήλων, τους *e-κινδύνους* που διατρέχει σήμερα κανείς στο διαδίκτυο.

Δεν έχουμε λοιπόν λέξη ολόκληρη, που να μας δυσκολεύει στην ανάγνωση, στην προφορά, στην κλίση, έχουμε όμως ένα μόνο γράμμα, που εντέλει δεν διαβάζεται, γιατί αν διαβαστεί, μαζί μάλιστα με τα δύο ομόηχα άρθρα μας, το θηλυκό *η* και το αρσενικό+θηλυκό *οι* του πληθυντικού, δημιουργεί ακατάληπτες χασμωδίες, όπως έγραφα (*η η-κυβέρνηση*, *η η-ήττα*), ή μοιάζει με ρουμελιώτικα, όπως γράφουν ήδη άλλοι (*η η-πιστολή* και το *η-πιστολάριο*!). Πρέπει όμως να μπορεί να διαβάζεται η νέα σύνθεση, η νέα πια λέξη, πρέπει να παράγει ήχο ελληνικό κατά την εκφορά της, και να πάψει να είναι απλώς κωδικό σήμα. Και οπωσδήποτε –αυτό πια κι αν θα 'πρεπε να είναι αυτονόητο– να γλιτώσουμε γρήγορα από τον σημερινό συμφυρμό των δύο αλφαβήτων, του λατινικού *e* με την ελληνική λέξη. Οπότε, η πρώτη λύση που σκέφτεται κανείς μοιάζει να είναι όχι μόνο ένα αλλά δύο τουλάχιστον γράμματα: το *ηλ-* του *ηλεκτρονικός*, ή *ηλε-* μπροστά από σύμφωνο. Με τρόπο είδα

κι εγώ τι έγγραφε το χέρι μου, έτσι όπως πληκτρολογούσε: *ηλ-επανάσταση* και *ηλε-γράμμα*. Με τον ίδιο τρόπο αντέδρασαν και ορισμένοι συνάδελφοι και φίλοι. Τώρα το ξανασκέφτομαι και ανακαλώ: όχι για την πρόταση, αλλά για τον τρόπο. Άλλωστε, μια τέτοια πρόταση δεν διεκδικεί το παραμικρότερο ίχνος πρωτοτυπίας. Ουσιαστικά πρόκειται για την απλούστατη, τη μία και μόνη νοητή και νόμιμη συντομογραφία της λέξης *ηλεκτρονικός*, για ό,τι πιο τεμπέλικό δηλαδή θα μπορούσε να κάνει αυτόματα το χέρι και το μυαλό μας: αντί να γράψουμε ολόκληρο το *ηλεκτρονική επανάσταση*, συντομογραφούμε: *ηλ. επανάσταση*· και αντί για τελεία, κάνουμε τη συντομογραφία πρόθημα, σύμφωνα με το ξένο πρότυπο, βάζουμε ένα ενωτικό, και ιδού: *ηλ-επανάσταση*.

Όμως, επιζητούμε πάντοτε κάτι πιο σύνθετο και λογιότερο: έτσι προσφύγαμε π.χ. στην *επιστολή*, ακόμα χειρότερα στο *επιστολάριο*, για το *ιμέιλ*, που κατά πρώτο αλλά και τελευταίο λόγο δεν είναι επιστολή, εκτός κι αν ανασηματοδοτήσουμε τη λέξη. Αλλά προς τι;

Ανοιγόμαστε και πάλι στο θέμα της ιδεολογίας που διέπει τη μετάφραση ξένων δανείων. Εξίσου χαρακτηριστικό και πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί το περίφημο προεκλογικό «ντιμπέιτ» των πολιτικών αρχηγών. Ας το δούμε τώρα με την ελάχιστη έστω απόσταση, και σε συνάρτηση με όλα τα παραπάνω. Με το «ντιμπέιτ» τα πράγματα, αν και κατέληξαν στα ίδια, την ιδεολογία που μόλις είπα, ξεκίνησαν διαφορετικά. Το αγγλικό *debate* υπάρχει από παλιά μεταφρασμένο στη γλώσσα μας μ' ένα σωρό τρόπους, όλους κατάλληλους για την περίπτωση μας: *διάλογος*, *αντιπαράθεση*, *συζήτηση*, *διαμάχη* κ.ά. Και το *debate* που κάνουν οι Αμερικανοί πολιτικοί αρχηγοί στην τηλεόραση δεν είναι τίποτα περισσότερο, τίποτα διαφορετικό, σαν έννοια φυσικά, από αυτό που κάνουν ακόμα και στα σχολεία τους οι μαθητές. *Débats parlementaires* λένε οι Γάλλοι τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις και *débat télévisé* την τηλεοπτική συζήτηση, την τηλεοπτική αναμέτρηση, καληώρα. Τι το ιδιαίτερο ανακαλύψαμε εμείς και πού, κι αρχίσαμε να μολογάμε «ντιμπέιτ» και ξανά «ντιμπέιτ»; Ίσως πρόκειται για σκέτη βιασύνη στο γράψιμο, μπορεί και ξενομανία. Έτσι κρατήσαμε συχνά την αγγλική γραφή, *debate*, και κάμποσες φορές κλίναμε κιόλας: τα *debates*, και «ελληνιστί» ντιμπέιτς! Και δεν κλονιστήκαμε σ' αυτή την εμμονή μας, δεν επιστρατεύσαμε τα στοιχειωδέστερα αγγλικά μας, να επιλέξουμε μία από τις πολλές δόκιμες μεταφράσεις, ώσπου ανέτειλεν ημίν λέξις λογία: «*τηλεμαχία*»! Δόξα τω Θεώ, ευκολοπρόφερτη είναι, και δεν είναι και ανοικονόμητη σαν την «*τηλεομοιοτυπία*» – το φαξ, θυμάστε. Είναι όμως παντελώς αχρείαστη, και από μία άποψη λάθος, αφού περιορίζει τη γενικότερη έννοια του διαλόγου στην τηλεόραση. Και άρχισε αποπάνω και συζήτηση, μην τάχα πρέπει να 'ναι «*τηλεμάχεια*» (όπως είναι ο τίτλος των πρώτων ραψωδιών της *Οδύσσειας*!), επειδή το *τηλε-* υποδεικνύει απόσταση (κι ας σχηματίζονται σήμερα ένα σωρό σύνθετα με το *τηλε-* να δηλώνει πια κατευθείαν την τηλεόραση: *τηλεκριτική*, *τηλεπαραθύρα* κ.ά.).

Και ιδού, μια καινοφανής λέξη, παλιά ή καινούρια, κάποτε υπαρκτή ή πεποιημένη, αδιάφορο, καλείται να εκφράσει κάτι που ούτε καινούριο ούτε αβάφτιστο είναι. Χρειαζόταν όμως το αλάτι της λογιосύνης. Και σε χρόνο μηδέν, αμέσως μόλις άρχισε η σχετική συζήτηση, ή την ίδια μέρα που έγινε η περίφημη αντιπαράθεση

των πολιτικών αρχηγών, το καινούριο κοσκινάκι μας κρεμόταν παντού, στα χείλη των μισών εκφωνητών της τηλεόρασης, όπως και στις εφημερίδες. Δεν είμαι σίγουρος αν θα το θυμούνται οι πολλοί ως τις επόμενες εκλογές, ή μήπως θα γυρίσουν στη θαλπωρή του ξενικού ντιμπέιτ. Αυτό μου φαίνεται πιο πιθανό. Αλλά η ευθύνη θα 'ναι τότε της «τηλεμαχίας». Εννοώ αυτό που έχει δείξει η μακρότατη ιστορία του δανεισμού, με τις λογιστατίζουσες ή άνευ λόγου μεταφράσεις, πως οι εξεζητημένες και εξωπραγματικές λύσεις μπορεί να ξιπάζουν ορισμένους ή και πολλούς για ένα διάστημα, έτσι όμως απωθούν τους περισσότερους από τον προβληματισμό της πάντοτε ευκαταίας μετάφρασης και τους αγκιστρώνουν πεισματικά στο ξενικό δάνειο.

Ή του ύψους ή του βάθους. Ή θα 'ναι πίσω μακριά στο παρελθόν η μήτρα η ασφαλής ή θα κατεβάζουμε τα βρακιά μας στον ξένο λόγο. Γιατί τα δύο άκρα συναντώνται. Και κοινή συνισταμένη είναι το πάντοτε κάτι άλλο, το διαφορετικό, ποτέ βεβαίως το απλό. Πέρασαν δύο χρόνια από την είσοδο του ευρώ στην καθημερινότητά μας, και όχι, δεν είναι τίποτα δυο χρόνια για την προσαρμογή μιας λέξης, είναι όμως πολλά για την αδράνειά μας. Είχαν προτείνει, το 'χω ξαναγράψει, να προσαρμοστεί το δάνειο αυτό, π.χ. *το ευρό - του ευρού*, ή *το εύρο - του εύρου*, όπως είπε ο Μπαμπινιώτης. Τη γενική χλεύη συνάντησε κάθε τέτοια πρόταση, και λέμε *το ευρώ - του ευρώ - τα ευρώ*. Όμως, *ευρώπουλα* τα έκαναν στις λαϊκές αγορές, εκεί όπου ανέκαθεν ζυμώνεται η γλώσσα, *ευρά* τα λένε επίσης, «έχω *του ενός ευρού*» άκουσα κάποτε το συγκινητικό αυτό. Γιατί τον *φθόγγο* [ο] ακούει ο άλλος, κι όχι το *γράμμα* -ω. Και έτσι υπάρχει κάποια ελπίδα. Αλλιώς, στους άλλους εμάς, μόνο αν μας πρότεινε κανείς να το κάνουμε θηλυκό, τότε μετά χαράς, ξέρετε τώρα: «η ευρώ - της ευρούς»!

Ηλεκτρονικοποιήσεις ...

Στον αιώνα της **Πληροφορίας** που διανύουμε και στην Κοινωνία της Πληροφορίας που βιώνουμε, με τη συνεχώς επεκτεινόμενη **ηλεκτρονική διαδικτύωση** και τις συνεχώς ογκούμενες ποσότητες πληροφοριών που μας «βομβαρδίζουν» –και δυστυχώς σε λίγο θα τρομάζουμε μπροστά στην ανάγκη διαχωρισμού των χρήσιμων από τις άχρηστες– εμφανίζονται διαρκώς **νέες έννοιες** και **όροι**, αλλά και **νέοι γλωσσικοί τρόποι** που αρχίζουν την πορεία τους από την αγγλική γλώσσα και συνεχίζουν στις άλλες γλώσσες.

Το ζητούμενο είναι πώς αυτά τα νέα **στοιχεία** που προσιδιάζουν στη γλώσσα πηγή (εν προκειμένω στην αγγλική) μεταφέρονται / εντάσσονται / ενσωματώνονται *ομαλά* σε άλλη γλώσσα (και για μας, φυσικά, στην ελληνική). Εδώ ακριβώς είναι ο ρόλος των ειδικών οργάνων Ορολογίας (επιτροπών, ομάδων κτλ.) που **μεταφέρουν** τα στοιχεία αυτά στην εκάστοτε γλώσσα στόχου. Τονίζουμε ιδιαίτερα ότι αυτά τα συλλογικά όργανα δεν «**μεταφράζουν**» τα ξενόγλωσσα στοιχεία αλλά **δημιουργούν ή υιοθετούν** και τελικά προτείνουν **τα ισοδύναμα γλωσσικά στοιχεία** (*όρους, φράσεις, τρόπους*) στη γλώσσα στόχου. Η λειτουργία της **οροδοσίας** ως διεργασίας περιγραφής της γνώσης μέσω της γλώσσας υπακούει σε αρχές και κανόνες τόσο της γλώσσας όσο και της λογικής και έχει από τη φύση της **συναινετικό** και **τυποποιητικό** χαρακτήρα.

Το συγκεκριμένο ζήτημα που μας απασχολεί εδώ είναι εκείνο το μικρό (πεζό) λατινικό «**e-**» (καμία φορά το βρίσκουμε και κεφαλαίο) που τώρα τελευταία έχει αρχίσει και «κολλάει» μπροστά από ολόένα και περισσότερους αγγλικούς όρους (κυρίως μονόλεκτα¹), οι οποίοι σημαίνουν: *υπηρεσίες, προϊόντα, δραστηριότητες, λειτουργίες, διεργασίες, επιστημονικούς κλάδους, κοινωνικές εκδηλώσεις, πολιτιστικά δρώμενα, κρατικές υπηρεσίες κ.ά.*, για να προσδώσει στη **σχετική έννοια** (στην έννοια δηλαδή που αντιστοιχούσε στον όρο πριν αυτός «**επικεφαλαιστεί**» με το μονογράμματο συνθετικό **e-**) τον προσδιορισμό «**electronic**». Με τον προσδιορισμό αυτό δηλώνεται ότι τα αντιπροσωπευόμενα αντικείμενα από τη **νέα**, πλέον, **έννοια** έχουν ένα πρόσθετο χαρακτηριστικό: **λειτουργούν** (δηλαδή *υφίστανται, γίνονται, εκτελούνται, διεξάγονται, διατίθενται, παρέχονται* κτλ.) «**ηλεκτρονικά**» μέσω **δικτύου υπολογιστών** και ιδιαίτερα **μέσω του Ίντερνετ** ή και απλώς έχουν «**ηλεκτρονική**» (δηλαδή **ψηφιακή**) **μορφή**.

Ο γενικός τύπος των αγγλικών **συντομευμένων σύμπλοκων όρων** που δημιουργούνται με αυτόν τον τρόπο είναι:

e-X = X που λειτουργεί μέσω δικτύου υπολογιστών ή
= **X** που έχει ψηφιακή μορφή.

¹ ή ισοδύναμες με μονόλεκτα συντομομορφές, όπως αρκτικόλεξα και ακρώνυμα, αλλά δεν αποκλείεται να χρησιμοποιείται ήδη και μπροστά από πλήρη δίλεκτα ή πολύλεκτα, παρόλο που εκεί θα υπάρχει ορολογική ασάφεια.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, σε κάθε περίπτωση, υπάρχει και είναι σε χρήση, και ο αντίστοιχος πλήρης όρος (πλήρης μορφή): **electronic X**.

Παραδείγματα:

<u>Πλήρης μορφή</u>	<u>Συντομομορφή</u>	<u>Προφορά</u>
electronic mail	e-mail	/ι-μέιλ/
electronic banking	e-banking	/ι-βάνκινγκ/
electronic commerce	e-commerce	/ι-κόμερς/
electronic vote	e-vote	/ι-βόουτ/
electronic book	e-book	/ι-βουκ/

Καθεμιά, λοιπόν, από αυτές τις συντομομορφές είναι ένας σύμπλοκος όρος (κυρίως δίλεκτο) του οποίου το πρώτο συνθετικό, το ελληνογενές μονόλεκτο (επίθετο) **electronic (ηλεκτρονικός)**, αρκτικολεκτείται (δηλ. παριστάνεται συντομευμένα με το αρχικό του γράμμα **e-** που προφέρεται **με το όνομά** του (/ι/) ως το πέμπτο γράμμα του αγγλικού αλφαβήτου), ενώ το δεύτερο συνθετικό **X** (κυρίως μονόλεκτο) παραμένει ολόκληρο και αποτελεί το *προσδιοριζόμενο συνθετικό* του σύμπλοκου όρου το οποίο *κατασημαίνει* την αμέσως υπερτασσόμενη **γένια έννοια**.

Ασφαλώς, για τον αγγλόφωνο, ο τρόπος αυτός δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα. Προσθέτει μια συλλαβή στο **X** η οποία αναγνωρίζεται εύκολα ως το όνομα ενός γράμματος του αγγλικού αλφαβήτου και **δεν συγχέεται με κανένα άλλο ενδεχόμενο πρόθημα ή λέξη** που μπορεί να προηγηθεί του **X** υπό άλλες συνθήκες στον αγγλικό λόγο — δηλαδή δεν υπάρχει ολόκληρη λέξη <e> με προφορά /ι/ που να προηγείται του **X** σε άλλες περιπτώσεις ώστε το σύμπλοκο **e-X** να εκληφθεί ως <e X> ή <eX> και να προκληθεί αμφισβημία και ασάφεια².

Ας έρθουμε τώρα στα ελληνικά. Το πρώτο από τα προαναφερόμενα σύμπλοκα **e-X** που εξετάστηκε από τη ΜΟΤΟ ήταν το **e-mail (electronic mail)** ως υπηρεσία ή τρόπος ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Ο ισοδύναμος ελληνικός πλήρης όρος δεν είχε κανένα λόγο να μην είναι **ηλεκτρονικό ταχυδρομείο**. Τι γίνεται όμως με τη συντομομορφή; Ο Αναλογικός Κανόνας, τον οποίο εφαρμόζει πολύ συχνά η ΜΟΤΟ (Βλεπε και [Ορόγραμμα Αρ.35](#)), υπαγόρευε τη μορφή: «**η-ταχυδρομείο**» με προφορά: /ίτα ταχιδρομίο/ ή /ι-ταχιδρομίο/. Στην πρώτη προφορά η συντόμευση δεν είναι ανάλογη της αγγλικής —εκτός του ότι μπορούσε να εκληφθεί ως το αριθμητικό **η'**(= 8, 8^{ος})— ενώ η δεύτερη προφορά, στην οποία το πρώτο συνθετικό προφέρεται όπως ακριβώς το αγγλικό, έχει το πρόβλημα ότι το /ι/ συγχέεται με το οριστικό άρθρο <η> της ελληνικής, γεγονός που θεωρήθηκε σημαντικό μειονέκτημα. Η λύση που προτίμησε η ΜΟΤΟ ήταν να ληφθεί και το σύμφωνο <λ> μετά το <η> οπότε η συντομομορφή γίνεται **ηλ-ταχυδρομείο** (προφορά /ιλ ταχιδρομίο/) συντομογραφούμενη περαιτέρω (στο γραπτό λόγο) ως **ηλ-ταχ**.

² Εκτός ίσως από κάποιες περιπτώσεις του δεύτερου τύπου «e-» του λατινικού προθήματος ex (<αρχ. ελλ. εκ) που έχει τη σημασία «εκτός» ή «εντελώς» όπως στο ζεύγος: valuation και evaluation (που προφανώς στον προφορικό λόγο θα μπορούσε να εκληφθεί ως e-valuation και να θεωρηθεί λανθασμένα ως electronic valuation).

Επιπλέον, το <ηλ> έναντι του <η> δίνει μεγαλύτερη διαφάνεια στον όρο γιατί παραπέμπει ευκολότερα στο <ηλεκτρονικός>. Η συντομομορφή **e-mail** όμως χρησιμοποιείται και με άλλες δύο σημασίες: e-mail είναι και η **διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου** (πλήρης όρος: e-mail address) αλλά είναι και το ίδιο το **μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου** (πλήρης όρος: e-mail message). Στο πλαίσιο των εργασιών της ΜΟΤΟ³ και της ΕΛΕΤΟ για τις δύο τελευταίες έννοιες χρησιμοποιούνται ήδη, αντίστοιχα, οι συντομομορφές: **ηλ-διεύθυνση** και **ηλ-μήνυμα**.

Εδώ θεωρούμε το θέμα γενικότερα και προτείνουμε την αντιμετώπιση του προβλήματος σε όλες τις υπάρχουσες αλλά και τις μελλοντικές περιπτώσεις αυτού του τρόπου συντόμευσης, δεδομένου ότι με μια απλή αναζήτηση στο Ίντερνετ διαπιστώνουμε ότι αυξάνεται αλματωδώς η χρήση των υβριδίων **e-Y** όπου το αγγλικό <e-> κυριολεκτικά σαν... παράσιτο «έχει καθίσει στο σβέρκο» του ελληνικού όρου <Y> προκαλώντας μια επιεικώς «δυσάρεστη» κατάσταση. Με μια απλή προσπάθεια και μόνο να προφέρει κανείς αυτά που διαβάζει διαπιστώνει την υποβαθμιστική για την ελληνική γλώσσα επίπτωση του φαινομένου: Μπείτε π.χ. στην αφετηριακή σελίδα της Εφορίας και διαβάστε: **e-Εισόδημα, e-Εκκαθάριση, e-Περαίωση, e-Έντυπα** κ.ά.

Πρότασή μας είναι να εφαρμοστεί ο ακόλουθος κανόνας, που δεν είναι παρά γενίκευση του τρόπου με τον οποίο αντιμετώπισε το **e-mail** η ΜΟΤΟ:

Ο ελληνικός πλήρης όρος είναι **ηλεκτρονικός/ή/ό Y**. Χρησιμοποιούμε τη συντομομορφή <ηλ> για το επίθετο <ηλεκτρονικός> και τη συνδέουμε με **ενωτικό** με το δεύτερο ελληνικό συνθετικό **Y**. Το **σύμπλοκο ηλ-Y** που προκύπτει, πέρα από το ότι μπορεί και να προφέρεται ως **πλήρης μορφή** --δηλαδή να είναι **μη προφερόμενη συντομογραφία**-- μπορεί να προφέρεται **και ως μία λέξη**, δηλαδή ως **σύμμειγμα**.

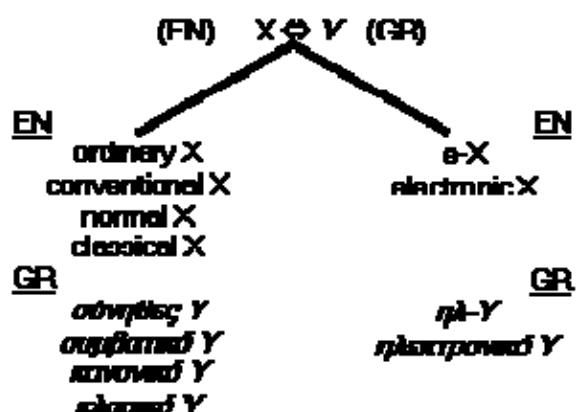
ΣΗΜΕΙΩΣΗ - Πρόβλημα προφοράς θα μπορούσε να υπάρχει στη συμπλοκή του /λ/ με τα αρχικά σύμφωνα του **Y** όταν σχηματίζονται **συμφωνικά φωνολογικά συμπλέγματα** που δεν απαντώνται ή που είναι πολύ σπάνια στην ελληνική γλώσσα. Τέτοια είναι τα φωνηματικά συμπλέγματα /λλ/, /λρ/, /λχ/, /λb/, /λd/, /λη/, /λg/, /λtσ/, /λtζ/. Από αυτά όμως το μεν /λη/ δεν είναι δυνατό να υπάρξει γιατί το φώνημα **άγμα /η/** σε καμιά περίπτωση δεν είναι αρχικό λέξης και όλα τα άλλα --με μόνη εξαίρεση το /λλ/-- είναι δυνατόν να απαντηθούν σε διάφορα **δάνεια** που χρησιμοποιούνται και σήμερα στα ελληνικά, όπως μαρτυρούν τα παραδείγματα: ολράιτ, αλχημεία, άλμπουρο, καλντερίμι, αλγκόν, κάλτσα, γκολτζής. Η μόνη περίπτωση που πρέπει να προσεχθεί λοιπόν είναι το /λλ/ που μπορούμε να το συμβολίζουμε και /λ-λ/ γιατί πρέπει να ακούγεται **δυο φορές διαδοχικά** το φώνημα /λ/.

³ **ΜΟΤΟ**: Μόνιμη Ομάδα Τηλεπικοινωνιακής Ορολογίας, Ομάδα Εργασίας της Τεχνικής Επιτροπής «Τηλεπικοινωνίες» (ΤΕ-Τ), Συλλογικό Μέλος της ΕΛΕΤΟ. Λειτουργεί με την ευθύνη και υποστήριξη του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ), στο πλαίσιο επίσημης συνεργασίας με τον Ελληνικό Οργανισμό Τυποποίησης (ΕΛΟΤ).

Παρακάτω παραθέτουμε παραδείγματα της απόδοσης **ηλ-Υ** μερικών από τα πολλά **e-X** που βρήκαμε με αναζήτηση στο Ίντερνετ:

Αγγλική μορφή	Ελληνική μορφή	Σύντομη προφορά
e-auction	ηλ-πλειστηριασμός	/ιλπλιστιριαζμός/
e-bank	ηλ-τράπεζα	/ιλτράπεζα/
e-banking	ηλ-τραπεζικά	/ιλτραπεζικά/
e-book	ηλ-βιβλίο	/ιλβιβλίο/
e-bookshop	ηλ-βιβλιοπωλείο	/ιλβιβλιοπολίο/
e-Business	ηλ-Επιχειρείν	/ιλεπιχιρίν/
e-card	ηλ-κάρτα	/ιλκάρτα/
e-chat	ηλ-συζήτηση	/ιλσιζίτισι/
e-clearance	ηλ-Εκκαθάριση	/ιλεκκαθάρισι/
e-commerce	ηλ-εμπόριο	/ιλεμπόριο/
e-community	ηλ-κοινότητα	/ιλκινότιτα/
e-conference	ηλ-διάσκεψη	/ιλδιάσκεψι/
e-document	ηλ-έγγραφο	/ιλέηγραφο/
e-economy	ηλ-οικονομία	/ιλικονομία/
e-forms	ηλ-Έντυπα	/ιλέντυπα/
e-gateway	ηλ-πύλη	/ιλπίλι/
e-Government	ηλ-Διακυβέρνηση	/ιλδιακιβέρνησι/
e-income	ηλ-Εισόδημα	/ιλισόδιμα/
e-learning	ηλ-μάθηση	/ιλμάθισι/
e-library	ηλ-βιβλιοθήκη	/ιλβιβλιοθήκι/
e-list	ηλ-κατάλογος	/ιλκατάλογος/
e-magazine	ηλ-περιοδικό	/ιλπεριοδικό/
e-mail	ηλ-ταχυδρομείο	/ιλταχιδρομίο/
e-market	ηλ-αγορά	/ιλαγορά/
e-marketing	ηλ-αγοραλογία	/ιλαγοραλογία/
e-meeting	ηλ-σύνοδος	/ιλσίνοδος/
e-museum	ηλ-μουσείο	/ιλμουσίο/
e-news	ηλ-ειδήσεις	/ιλιδίσις/
e-science	ηλ-επιστήμη	/ιλεπιστίμι/
e-shop	ηλ-κατάστημα	/ιλκατάστιμα/
e-solution	ηλ-λύση	/ιλ-λίσι/
e-stock	ηλ-αποθέματα	/ιλαποθέματα/
e-submission	ηλ-υποβολή	/ιλιποβολί/
e-system	ηλ-σύστημα	/ιλσίστιμα/
e-text	ηλ-κείμενο	/ιλκείμενο/
e-translation	ηλ-μετάφραση	/ιλμετάφρασι/
e-vote	ηλ-ψήφος	/ιλψίφος/

Είτε το θέλουμε είτε όχι, η Κοινωνία της Πληροφορίας συνεπάγεται και μια **προϊούσα ηλεκτρονικοποίηση** πάμπολλων πτυχών **Y** των δραστηριοτήτων μας, της εργασίας μας, της ψυχαγωγίας μας και γενικά της ζωής μας, ώστε οι πτυχές αυτές να είναι πια **ηλεκτρονικές** ή να διαθέτουν **ηλεκτρονικότητα** ενώ πριν δεν διέθεταν. Ορολογική συνέπεια όμως είναι ότι εφόσον σιγά-σιγά θα εμφανίζονται και νέες έννοιες (και όροι) **ηλ-Y** η χρήση των παλαιών όρων **Y** για τις παλαιές έννοιες θα ενέχει ασάφεια που εκδηλώνεται από την ανάγκη του ομιλητή να διευκρινήσει ότι δεν πρόκειται για **ηλ-Y** αλλά **σύνηθες, συμβατικό, κανονικό, κλασικό**. κ.ά **Y** (βλέπε και σχήμα). Έτσι, ακούμε ήδη φράσεις όπως «θα σου το στείλω με το κανονικό ταχυδρομείο» (δηλ. όχι με το ηλεκτρονικό), «η συμβατική οικονομία» (δηλ. όχι η ηλεκτρονική).

Ειδικά, το ίδιο το Ίντερνετ μας αποκαλύπτει τις ορολογικές συνέπειες της εμφάνισης και καθιέρωσης του **e-mail**: Η αναζήτηση μέσω του Google έδωσε 37.000 περιπτώσεις χρήσης του όρου **ordinary mail**, 27.100 του **conventional mail**, 30.000 του **normal mail** και 399 του **classical mail** για να αποδοθεί η έννοια που είχε το απλό **mail** πριν από το **ηλεκτρονικοποιημένο e-mail**. Όστε, η «ηλεκτρονικοποίηση» των παλαιών εννοιών οδηγεί και σε ανάγκη αναβαπτισμού τους και απόδοσής τους με νέους όρους που περιλαμβάνουν έναν επιπλέον προσδιορισμό για να δηλώνεται «η παλιά καλή(;) εποχή»... Μόνο που ο προσδιορισμός είναι αυθαίρετη επιλογή του εκάστοτε χρήστη. Γι' αυτό το θέμα, όμως, πρέπει να δραστηριοποιηθούν τα όργανα εκπόνησης ορολογίας...

Κ.Β. (Κώστας Βαλεοντής)

Ηλεκτρονικοποιήσεων συνέχεια ...

Στο προηγούμενο φύλλο είχαμε αναλύσει πρότασή μας για τη συνολική αντιμετώπιση του φαινομένου της «ηλεκτρονικοποίησης» διάφορων εννοιών που αφορούν διάφορους τομείς των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και όχι μόνο. Το φαινόμενο εφαρμόζεται στην αγγλική γλώσσα με την προσθήκη του λατινικού γράμματος «e-» (πρώτο γράμμα της λέξης electronic = ηλεκτρονικός) μπροστά στον προηγούμενο όρο και επεκτείνεται ραγδαία και στις άλλες γλώσσες (Βλέπε προηγούμενο φύλλο).

Άλλες δύο προτάσεις μας έστειλαν οι αναγνώστες μας Γιάννης Παππάς (καθ. ΕΜΠ, μέλος της ΕΛΕΤΟ) και Γιώργος Κόκκινος (στέλεχος της Ελληνικής Μεταφραστικής Υπηρεσίας της ΕΕ). Τις καταχωρούμε στο σημερινό φύλλο και καλούμε και άλλους αναγνώστες για σχόλια, παρατηρήσεις, προτιμήσεις κτλ. σχετικά με το ζήτημα.

1. Πρόταση του Ι. Παππά:

«Τί θα πείραζε να λέμε μεν

ηλ-επιχειρείν, ηλ-απόθεμα, ηλ-ειδήσεις,

μα να λέμε:

η-βιβλίο, η-πλειστηριασμός, η-γράμμα, η-διεύθυνση;

(Στην «τηλεομοιοτυπία» έχουμε συνωστισμό φωνηέντων. Τώρα, σε πολλά συνθετικά που αρχίζουν από σύμφωνο αποκτούμε συνωστισμό συμφώνων! Ούτε το ένα ούτε το άλλο ταιριάζει στη γλώσσα-μας.)»

Δηλαδή, η πρόταση του ΙΠ για την απόδοση του «e-» είναι: **πριν από φωνήεν: «ηλ-», πριν από σύμφωνο: «η-».**

2. Πρόταση του Γ. Κόκκινου:

Ο Γ. Κόκκινος μας έστειλε ένα «σημείωμα ορολογικού προβληματισμού» που συνέταξε τον Ιούνιο 2004 στο ηλ-μήνυμά του: «Διάβασα με ενδιαφέρον το άρθρο «Ηλεκτρονικοποιήσεις» και με την ευκαιρία αυτή στέλνω σχετικό σημείωμα ορολογικού προβληματισμού που συνέταξα τον προηγούμενο μήνα για την ιστοσελίδα του Τμήματος ελληνικής γλώσσας της ΓΔ Μετάφρασης της Επιτροπής. Χρονικά συμπέσαμε και στην προσέγγιση συγκλίνουμε: η διαφορά είναι στην εκφορά, για λόγους ευφωνικούς». Ολόκληρο το σημείωμα του ΓΚ είναι:

«eEurope, eContent, eTEN, e-economy, e-society, eGovernment, e-commerce, e-services, e-learning, e-reimbursement, e-procurement, eAdministration, eHealth, eInclusion, eBusiness, eMarketplace, e-shop, e-mail, e-applications, e-skills, eCommunications, eWork, eProfessions, eSafety, eInitiatives, e-accessibility, e-strategy, ePatent, e-money κ.ά. ων ουκ έστιν αριθμός

Το πρόβλημα:

Η απόδοση του διαρκώς συχνότερα απαντώμενου προθέματος [e] / [e] / [e-]

Ιστορικό: Το 1999 εξαγγέλθηκε από τον Πρόεδρο Prodi η πρωτοβουλία «eEurope — Κοινωνία της πληροφορίας για όλους», ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το 2000 το Πρόγραμμα Δράσης eEurope. Διακηρυγμένος στόχος είναι η εισαγωγή της Ευρώπης στην ψηφιακή εποχή: να επιταχυνθεί η ανάπτυξη της ΚτΠ και να εξασφαλιστεί η διάθεση των δυνατοτήτων της σε όλους τους ευρωπαίους πολίτες.

Εκτός από το σχέδιο δράσης υπάρχουν και άλλα προγράμματα, όπως το eContent, για την παραγωγή, χρήση και διάδοση ευρωπαϊκού ψηφιακού περιεχομένου. Επίσης, το κοινοτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη υπηρεσιών που βασίζονται στα διευρωπαϊκά δίκτυα τηλεπικοινωνιών TEN-Telecom, που κι αυτά ονομάζονται πλέον eTEN. Το πρόγραμμα, βασικό εργαλείο του eEurope, υποστηρίζει την καθιέρωση υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος που βασίζονται σε ηλεκτρονικά δίκτυα μετάδοσης δεδομένων.

Παράλληλα, εμφανίστηκε πληθώρα όρων ή τύπων με το πρόθεμα e (electronic). Πρόκειται σε κάθε περίπτωση για αναβάθμιση ενός υπαρκτού όρου ή τύπου, που τώρα λειτουργεί με ηλεκτρονικό τρόπο. (Το «ηλεκτρονικό» σηματοδοτεί εδώ την τεχνολογική σύγκλιση που παρατηρείται ήδη από την τελευταία δεκαετία και που αναφέρεται στις τηλεπικοινωνίες, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τις τεχνολογίες των πληροφοριών - χοντρικά: τηλεφώνια, τηλεόραση και προσωπικοί υπολογιστές - σύγκλιση υπηρεσιών, συσκευών, δικτύων χάρη στις ψηφιακές τεχνολογίες. Γι αυτό και στα κοινοτικά έγγραφα γίνεται διαρκώς περισσότερο λόγος για ηλεκτρονικές επικοινωνίες αντί για τηλεπικοινωνίες.)

Εξαιτίας της διεύρυνσης και γενίκευσης του φαινομένου απαιτείται αντιμετώπισή του. Η έως τώρα πρακτική δεν είναι συνεπής: συνίσταται στην ανάπτυξη του όρου κατά τη μετάφραση ή σε λύσεις μεικτές, όπως η διατήρηση του e από το αγγλικό αλφάβητο. Αλλά αν η πρώτη λύση είναι ανοικονόμητη λόγω έκτασης και λόγω ελλιπούς σήμανσης του όρου, η δεύτερη είναι προβληματική επειδή συμφύρονται δύο αλφαβητικά συστήματα: αφενός αποκλείονται (ή πάντως ξενίζονται) κάποιοι, αφετέρου η λύση αυτή ισχύει μόνο στο γραπτό λόγο, ενώ θα πρέπει να συνεχίσει να αναπτύσσεται στην εκφορά της. Το ίδιο τελευταίο ισχύει και για τη μορφή [ηλ.], σύντμηση με ελληνικό αλφάβητο.

Προτείνεται η κατ' αναλογίαν με το αγγλικό πρωτότυπο εισαγωγή του ηλ- / ηλε- με ενωτικό πριν από τον εκάστοτε όρο.

Παραδοχές:

Η διατήρηση μόνο του **η** προκαλεί προβλήματα λόγω συνήχησης με τα άρθρα *η/οι*.

Το **ηλ-/ηλε-** παραπέμπει στο ηλεκτρονικός (έχει δηλαδή επιτελεστεί η αναβάπτιση και απομάκρυνση από την έννοια *ηλεκτρικός*).

Το ενωτικό ξενίζει «όσο πρέπει», όσο χρειάζεται δηλαδή για να ξεχωρίσει από την έννοια που προσδιορίζει, χωρίς να αυτονομείται από αυτήν. Γι' αυτό είναι προτιμότερη λύση από τη συνηθισμένη σύντμηση με τελεία.

Η προσθήκη του **ε (ηλε-)** είναι απαραίτητη μπροστά από σύμφωνο για λόγους ευφωνικούς, ώστε να είναι δυνατό να προφέρεται σε μία λέξη. Όταν άρχισε η αναγραφή των τύπων αυτών στα αγγλικά, υπήρχε σχεδόν πάντα το ενωτικό ή τουλάχιστον κεφαλαίο αρχικό στον προσδιοριζόμενο όρο. Αργότερα υποχώρησε το ενωτικό και το *e* άρχισε να αναγράφεται με πλάγια, είτε το αρχικό της επόμενης με κεφαλαίο, χωρίς ενδιάμεσο διάστημα. Η λύση αυτή δεν έχει γενικευτεί ούτε τυποποιηθεί, δεν θα ήταν επομένως φρόνιμο να επιχειρηθεί στην ελληνική απόδοση.

Το πλάγιο *e* απαντά συχνά σε κοινοτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες. Είναι προφανές ότι αυτά παραμένουν αμετάφραστα (π.χ. *eEurope*, *eContent*, *eSafety* κλπ.). Παραδείγματα:

e-learning	ηλε-μάθηση
e-business	ηλ-επιχειρείν
e-commerce	ηλ-εμπόριο
e-mail	ηλε-μήνυμα/ηλε-ταχυδρομείο
e-mailbox	ηλε-θυρίδα
e-goverment	ηλε-διακυβέρνηση
e-administration	ηλε-διοίκηση
e-marketplace	ηλ-αγορά

Πηγές: Γιάννης Η. Χάρης: Το e- στη ζωή μας, ή ηλε- όπως ηλεκτρική καρέκλα; (Τα Νέα, 21.02.2004) και Τηλεμαχίες, πιστολάρια και ευρώπουλα (Τα Νέα, 17.04.2004)

ΥΓ: Τα βάσανα δεν πρόκειται, βέβαια, να σταματήσουν εδώ: Εκτός από τα *e-*, έχουν αρχίσει να εμφανίζονται και τα *m-*, όπως στο *m-commerce*, *m-payments*. Είναι πτυχή του ίδιου φαινομένου — στην περίπτωση αυτή, η ηλεκτρονική διαδικασία συντελείται μέσω κινητών επικοινωνιών (κινητή τηλεφωνία). Δεν είναι όμως άκομφο να μιλάμε για κινητό εμπόριο; (καραδοκεί ακόμα σημασιολογικά ο γυρολόγος;) Πριν ασχοληθούμε με τυποποιημένη απόδοσή τους, θα πρέπει να περιμένουμε ώστε να διαπιστωθεί αν οι τύποι αυτοί διαδοθούν περισσότερο στα κείμενα που μεταφράζουμε. Έως τότε συνιστάται η περιγραφική λύση. Μπορούμε

επίσης να καταφεύγουμε στην (ορθή) περίφραση των κινητών υπηρεσιών (mobile services) για το α ή β αντικείμενο.

Γιώργος Κόκκινος, Β ΕΛ 3 — Ιούνιος 2004»

Το σχόλιό μας για την πρόταση του αγαπητού ΙΠ είναι ότι είναι σοβαρή η σύγχυση του «η-» με τα άρθρα η/οι (όπως συμφωνεί και ο ΓΚ στην πρότασή του).

Για την πρόταση του επίσης αγαπητού ΓΚ —που τυχαίνει να συμπίπτει με πρόταση του μέλους της ΜΟΤΟ Μιχάλη Καραμιχάλη— το μόνο μειονέκτημα είναι ότι με το «ηλε-» προστίθενται δύο συλλαβές στην «ηλεκτρονικοποιούμενη» ελληνική λέξη έναντι της μίας συλλαβής του «ηλ-».

Σε ό,τι αφορά το υστερόγραφο του φίλου ΓΚ, ο συντάκτης του παρόντος, στο πλαίσιο ενός φορέα Ορολογίας όπως είναι η ΕΛΕΤΟ, προβάλλει την έντονη αντίρρηση:

Η ΕΛΕΤΟ, ο ΕΛΟΤ, η Μεταφραστική Υπηρεσία της ΕΕ, η Ακαδημία Αθηνών, ... δεν είναι απλοί θεατές που περιμένουν να σταθεροποιηθούν ερήμην τους οι ισοδύναμοι όροι της ελληνικής για τις νέες έννοιες, αφού οι όροι αυτοί θα έχουν διαμορφωθεί, πολλές φορές άστοχα και αστόχαστα, από ανενημέρωτους χρήστες. Έχουν χρέος, είναι στις αρμοδιότητές τους, να λειτουργούν τους μηχανισμούς παρέμβασης που διαθέτει ο καθένας, και όλοι μαζί συνεργαζόμενοι, να προτείνουν, να αξιολογούν και γενικά να συμβάλλουν στη δημιουργία και καθιέρωση των όρων αυτών.

Θα πρέπει, λοιπόν, όσο γίνεται πιο σύντομα να μας απασχολήσει και το θέμα των κινητο-ποιήσεων !

K.B.

Του ηλεμηνύματος

Στο [Βήμα της 19/1/2003](#) η Λώρη Κέζα έγραφε:

Μιλώντας για ηλεκτρονικά επιστολάρια, επιτρέπεται χάριν συντομίας να τα αποκαλούμε «η-επιστολάρια» κατά το «e-mail»; Θα ρωτήσω το Γραφείον Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών της Ακαδημίας Αθηνών...

[Έξι μήνες αργότερα](#) δοκίμαζε άλλο νεολογισμό:

Έλαβα λοιπόν μια η-πιστολή (e-mail)...

(Απου την Ηπίδαυρο; αναρωτιέται ο αναγνώστης.)

Έχουν περάσει πέντε χρόνια από τότε, έχουμε ανταλλάξει μερικά εκατομμύρια (ή μάλλον δισεκατομμύρια) ηλεκτρονικά μηνύματα, αλλά το πρόβλημα με το e-, εκεί κι αλλού, παραμένει. Βολεύτηκαν κάποιοι με το *ιμέιλ*, αλλά η περίφημη πρόταση για το **ηλε-** δεν φαίνεται να έχει αποδώσει ακόμα: 32 *ηλεμηνύματα* όλα κι όλα ήταν η πενιχρή γκουγκλική συγκομιδή.

ηλεμήνυμα (16), ηλε-μήνυμα (2), ηλεμηνύματος (0), ηλε-μηνύματος (0),
ηλεμηνύματα (6), ηλε-μηνύματα (3), ηλεμηνυμάτων (1), ηλε-μηνυμάτων (4).
(Ο τίτλος μου εδώ είναι για να κάνω την πρωτιά...)

Η αγωνία μου για το θέμα φούντωσε ξανά καθώς διάβαζα χτες [στα Νέα](#) μια είδηση για τα ηλεκτρονικά καταστήματα, με πρωτοσέλιδο τίτλο: **e-αγορές από όλη την Ελλάδα**.

Μέσα στο 2004 έγιναν οι πολλές συζητήσεις για την ελληνική απόδοση αυτού του τόσο διαδεδομένου αγγλικού συνθετικού και από τότε δεν έχει ανταποκριθεί ούτε η «αγορά» ούτε το Γραφείο της Ακαδημίας. Το χρονικό:

Πρώτος ο Γιάννης Η. Χάρης έβαλε κάτω το e-, προβληματίστηκε για την απόδοσή του και κατέληξε ως εξής:

Ιμέιλ λοιπόν και πάλι *ιμέιλ*. Και τότε για τα άλλα, την «ηεπανάσταση» και την «ηψήφο»; Να τολμήσω κάτι, που μου σηκώνει, σας διαβεβαιώ, και τη δική μου τρίχα; *ηλ-* και *ηλε-*; Φερειπείν «ηλ-επανάσταση» και «ηλε-ψήφος»; Και τότε «ηλε-γράμμα», «ηλε-γράφω» και τα όμοια; Ηλεκτρική καρέκλα, ομολογώ.

Όμως, ας μη βιαστούμε. Κι αφού ξεφοβηθούμε το *ιμέιλ*, δε θα μπορούσαμε τάχα για τα άλλα, μεσοπρόθεσμα ίσως, αυτό το απρόφερτο *e* να το συμπληρώναμε λιγάκι, να το κάναμε *ει*, για να μπορούμε αν μη τι άλλο να το διαβάζουμε, να το προφέρουμε, να το λέμε; Τώρα που μάθαμε κοτζάμ Ελ-Βενιζέλο;

Έμεινα με την απορία: τι εννοούσε; Να λέμε *ελ-* ή *ηλ-*;

Στο δεύτερο άρθρο του ήταν σαφέστερος (δικά μου τα έντονα):

Οπότε, η πρώτη λύση που σκέφτεται κανείς μοιάζει να είναι όχι μόνο ένα αλλά δύο τουλάχιστον γράμματα: το *ηλ*- τού ηλεκτρονικός, ή *ηλε*- μπροστά από σύμφωνο. Με τρόπο είδα κι εγώ τι έγραφε το χέρι μου, έτσι όπως πληκτρολογούσε: *ηλ-επανάσταση* και *ηλε-γράμμα*. Με τον ίδιο τρόπο αντέδρασαν και ορισμένοι συνάδελφοι και φίλοι. Τώρα το ξανασκέφτομαι και **ανακαλώ: όχι για την πρόταση, αλλά για τον τρόπο**. Άλλωστε, μια τέτοια πρόταση δεν διεκδικεί το παραμικρότερο ίχνος πρωτοτυπίας. Ουσιαστικά πρόκειται για την απλούστατη, τη μία και μόνη νοητή και νόμιμη συντομογράφηση της λέξης *ηλεκτρονικός*, για ό,τι πιο τεμπέλικο δηλαδή θα μπορούσε να κάνει αυτόματα το χέρι και το μυαλό μας: αντί να γράψουμε ολόκληρο το *ηλεκτρονική επανάσταση*, συντομογραφούμε: *ηλ. επανάσταση*· και αντί για τελεία, κάνουμε τη συντομογραφία πρόθημα, σύμφωνα με το ξένο πρότυπο, βάζουμε ένα ενωτικό, και ιδού: *ηλ-επανάσταση*.

Λίγους μήνες αργότερα ο Κώστας Βαλεοντής στο Ορόγραμμα της ΕΛΕΤΟ πρότεινε το *ηλ*- ως συνθετικό (όχι *ηλε*-· *ηλ-βιβλίο*, όχι *ηλε-βιβλίο*). Έχει ενδιαφέρον η ανάλυσή του, έστω κι αν διαφωνεί κανείς με την πρόταση στην οποία καταλήγει.

Στο αμέσως επόμενο Ορόγραμμα, ο Γιώργος Κόκκινος, στέλεχος της Ελληνικής Μεταφραστικής Υπηρεσίας της ΕΕ, επανέρχεται στο θέμα και, βασιζόμενος στα γραπτά του Χάρη, αναπτύσσει την πρότασή του υπέρ του *ηλε*- (*ηλε-μάθηση*, *ηλ-εμπόριο*, *ηλ-αγορά*).

Ο Κώστας Βαλεοντής απάντησε:

Για την πρόταση του επίσης αγαπητού ΓΚ —που τυχαίνει να συμπίπτει με πρόταση του μέλους της ΜΟΤΟ Μιχάλη Καραμιχάλη— το μόνο μειονέκτημα είναι ότι με το «*ηλε*-» προστίθενται δύο συλλαβές στην «*ηλεκτρονικοποιούμενη*» ελληνική λέξη έναντι της μίας συλλαβής του «*ηλ*-».

Και εκεί έμεινε το θέμα. Ζητήθηκε επίσημα η γνώμη του Γραφείου Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών της Ακαδημίας Αθηνών; Κάθισαν πεντέξι ενδιαφερόμενοι να καταλήξουν σε μια πρόταση; Γνωστοποιήθηκε η πρότασή τους με όλους τους προτεινόμενους νεολογισμούς στα ΜΜΕ;

Όχι. Οπότε σήμερα, τέσσερα χρόνια αργότερα, βρίσκουμε πεντέξι ανθρώπους να γράφουν διστακτικά «*ηλεμήνυμα*» στο διαδίκτυο και τα Νέα να μας βάζουν πρωτοσέλιδο τις *e-αγορές*.

Λοιπόν, ή θα λυθεί το πρόβλημα ή οι *e-ηλιθιότητες* να κοπούν. (Τα τέσσερα [i] διαβάζονται σε τόνους κλιμακούμενης υστερίας.)

Οι δικές μου απόψεις για το πώς θα το γράφουμε και θα το διαβάζουμε:

Το σκέτο *η*- απορρίπτεται για λόγους που έχουν ήδη αναπτυχθεί από τον Χάρη, τον Βαλεοντή και τον Κόκκινο.

Το σκέτο *ηλ*- δεν με συγκινεί· δεν μου αρκεί το επιχείρημα ότι είναι συντομότερο. Από το «ηλεκτρονικός» πάμε να απαλλαγούμε, αλλά να μη φτιάξουμε και ήχους που δεν ταιριάζουν στη γλώσσα μας. *Ηλγράμμα*; Ή μήπως λησμονήσαμε το [περίφημο συνδυαστικό «ο»](#) των συνθέτων (π.χ. τσιχλόφουσκα, σαξόφωνο, σεξολογία).

(Σημείωση: Δεν εννοώ να ξωπετάξουμε το «ηλεκτρονικός». Το «ηλεκτρονικό οτιδήποτε» ας μείνει όσο θέλει στον προφορικό και το γραπτό λόγο. Αλλά να φύγουν τα μπάσταρδα *e-ελληνική λέξη*, να βρούμε έναν τρόπο να χωράνε οι μεταφραστές τους μεταφρασμένους όρους στις διαδικτυακές σελίδες που προσαρμόζουν στην ελληνική γλώσσα και να προλάβουμε το ενδεχόμενο να δούμε κι άλλα «ιμέιλ»: «ιμπούκ» και τσιμπούκ σε λίγο.)

Δεν συμφωνώ με το *ηλ*. (π.χ. *ηλ. ταχυδρομείο*). Είναι προσωρινή λύση και το *ηλ. διακυβέρνηση* θα μπορεί να το ερμηνεύει ο κάθε κακοπροαίρετος σαν «ηλίθια διακυβέρνηση».

Συμφωνώ με το «*ηλε-*», με το εξειδικευμένο νόημά του: ηλεκτρονικός, για τη μεταφορά των όρων της αγγλικής με πρώτο συνθετικό *e-*.

Αλλά:

Διαφωνώ στη χρήση του ενωτικού. Το ότι το βάζουν οι Αγγλοσάξονες (όταν το βάζουν, γιατί έχουν αρχίσει να το βγάζουν γενικότερα) δεν είναι ικανό επιχείρημα καθώς αυτοί προσθέτουν ένα μόνο γράμμα, άρα είναι πιο δύσκολο να το σερβίρουν. Εμείς αποφεύγουμε τα ενωτικά στη σύνθεση. Άλλωστε, γιατί θα πρέπει να το βάλουμε σήμερα για να το βγάλουμε αύριο; Αν γίνει γνωστό το συνθετικό, π.χ. με τη διάδοση του *ηλεμηνύματος* ή του *ηλεκταστήματος*, θα είναι εύκολα και άμεσα αναγνωρίσιμο.

Διαφωνώ ως προς τη σύνθεση του είδους *ηλαγορά*. Αυτά είναι λόγια και ξεπερασμένα. *Ηλεαγορά* θα πούμε, όπως *τηλεόραση* και *τηλεαγορές*.

Με λίγα λόγια προτείνω να χρησιμοποιήσουμε το *ηλε-* όπως συνθέτουμε με το *τηλε-*. Δεν βάζουμε ενωτικό, δεν λέμε *τηλαγορά*.

Και για να μην υπάρχει στο διαδίκτυο μόνο η λίστα του Ορογράμματος, ιδού οι δικές μου προτάσεις. Στους όρους που περιλαμβάνονται στα τέσσερα άρθρα προσθέτω και κάποιους καινούργιους:

e-accessibility	ηλεπροσβασιμότητα
e-administration	ηλεδιοίκηση
e-auction	ηλεπλειστηριασμός
e-bank	ηλετράπεζα
e-banking	ηλετραπεζική
e-book	ηλεβιβλίο

e-bookshop	ηλεβιβλιοπωλείο
e-business	ηλεπιχειρείν
e-card	ηλεκάρτα
e-chat	ηλεσυζήτηση
e-clearance	ηλεκκαθάριση
e-commerce	ηλεμπόριο
eCommunications	ηλεπικοινωνίες
e-community	ηλεκοινότητα
e-conference	ηλεδιάσκεψη
eConvention	ηλεσυνέδριο
e-democracy	ηλεδημοκρατία
e-document	ηλέγγραφο
e-economy	ηλεοικονομία
e-education	ηλεκπαίδευση
eEurope	ηλΕυρώπη
e-forms	ηλέντυπα
e-gateway	ηλεπύλη
e-goverment	ηλεδιακυβέρνηση
e-income	ηλεεισόδημα
eInitiatives	ηλεπρωτοβουλίες
e-learning	ηλεμάθηση
e-letter	ηλεγράμμα
e-library	ηλεβιβλιοθήκη
e-list	ηλεκατάλογος
e-magazine	ηλεπεριοδικό
e-mail	ηλεταχυδρομείο, ηλεμήνυμα
email address	ηλεδιεύθυνση
e-mailbox	ηλεθυρίδα
e-market	ηλεαγορά
e-marketing	ηλεμάρκετινγκ
e-money	ηλεχρήμα
e-museum	ηλεμουσείο
e-news	ηλεειδήσεις
e-procurement	ηλεπρομήθειες
eProfessions	ηλεπαγγέλματα
e-purchases	ηλεαγορές
e-revolution	ηλεπανάσταση
eSafety	ηλεασφάλεια
e-science	ηλεπιστήμη

e-services	ηλεϋπηρεσίες
e-shop	ηλεκατάστημα
e-skills	ηλεδεξιότητες
e-society	ηλεκοινωνία
e-solution	ηλεκλύση
e-stock	ηλεαποθέματα
e-strategy	ηλεστρατηγική
e-submission	ηλεϋποβολή
e-system	ηλεσύστημα
e-text	ηλεκείμενο
e-translation	ηλεμετάφραση
e-vote	ηλεψηήφος
eWork	ηλεργασία